

MODEL DE IDENTIFICARE A POSIBILITĂȚILOR DE DEZVOLTARE ECONOMICO-SOCIALĂ A COMUNITĂȚILOR RURALE

Nicoleta MATEOC-SÎRB¹, P. I. OTIMAN²,
V. GOȘA¹, Victoria ȘEULEAN³, T. E. MAN⁴,
T. MATEOC¹

¹ Universitatea de Științe Agricole și Medicină
Veterinară a Banatului, Timișoara
e-mail : mateocnicol@yahoo.com

² Academia Română, Filiala Timișoara,
Centrul de cercetări pentru dezvoltare rurală

³ Universitatea de Vest Timișoara
e-mail: victoriaseulean@yahoo.com

⁴ Universitatea Politehnica Timișoara
e-mail : eugen@zavoi.com

Though in the developed economies there is a trend to remove differences between rural and urban from the points of view of accommodation, infrastructure development, and ensuring services necessary for the population, which has resulted in a loss of significance of the traditional perception of the rural area as underdeveloped area, in Romania there is still a major discrepancy between rural and urban which is not beneficial for the Romanian rural area. The authors will present partial results of the researches done in the frame of a complex project in progress, project realized by a team of specialists from 8 research institutes and prestigious universities from Romania. The paper will present also two questionnaires, realized by the research team, referring to Romanian village monograph, respective to the development degree of a family housekeeping. Taking in consideration the large territory considered that belongs to rural space it can be understand the importance of knowing the real situation, the degree and the future development of Romanian rural space.

Key words: analysis, diagnosis, potential, development economic and social, rurals communities

Pentru a putea cunoaște situația reală în ceea ce privește dezvoltarea economico-socială a comunităților rurale din zona de vest a României echipa de cercetare a selectat, delimitat și analizat zonele de studiu cuprinzând localități din județele: Caraș-Severin, Timiș, Arad și Bihor.

Pentru caracterizarea cât mai completă a comunităților rurale analiza a cuprins cele mai importante dimensiuni ale cadrului de viață rural, exprimat printr-un set de criterii de analiză.

Informațiile necesare întocmirii unui model de analiză și diagnoză le-am sintetizat în 2 chestionare: un chestionar pentru analiza socială efectuată în gospodăriile populației și un chestionar pentru fiecare comună și satele aparținătoare (studiu monografic al comunei).

Prelucrarea datelor culese prin intermediul chestionarelor și monografiilor s-a realizat cu ajutorul unui sistem informatic proiectat special.

MATERIAL ȘI METODĂ

În alegerea comunelor ne-am ghidat după acoperirea zonei cu așezări rurale reprezentative pentru regiunea respectivă. Indicatorii urmăriți au fost: mărirea populației, structurile economice cu ponderile înregistrate pe cele trei sectoare și perspectiva dinamicii acestora.

În cea ce privește sondajele efectuate în teren, la nivel de gospodărie s-a urmărit o eșantionare construită aleatoriu, stabilindu-se în linii mari, 50 - 60 de gospodării pe centru de comună. Gospodăriile au fost alese după un pas de numărare din totalul gospodăriilor, pasul de numărare fiind stabilit pe baza listei de gospodării și numărul de case.

Metoda utilizată, denumită „anchetă prin sondaj” a urmărit realizarea unei reprezentativități prin sondaj pe baza unui chestionar cu întrebări, ale căror răspunsuri și observații au fost culese și consemnate de operatorii de anchetă. La nivelul fiecărei localități echipa care a efectuat ancheta, a fost alcătuită dintr-un număr de 6 - 10 operatori îndrumați de un cadru didactic.

Prezentarea și analiza localităților cuprinse în anchetă s-a făcut cu ajutorul unui studiu monografic al comunei, folosindu-se în acest scop un ghid cuprinzând următoarele capitole: denumirea localității, scurt istoric; prezentarea fizico geografică a localității (structuri spațiale și condiții naturale, morfostructura localității); infrastructura localității (starea actuală și perspective); habitat (case, curți, gospodării, fondul locativ); structuri demografice (populație, forța de muncă, fenomene de migrație și navetism); economia comunei.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Pentru identificarea căile de dezvoltare economică respectiv punctele tari și punctele slabe, s-a pornit de la studiul resurselor naturale, umane și socio-culturale, existente în localitățile luate în studiu. Informațiile privind aceste resurse sunt foarte importante și necesare în stabilirea strategiilor de dezvoltare durabilă.

Pentru a diagnostica economia rurală, au fost analizate cele trei sectoare ale economiei – agricultură, industrie-construcții și servicii.

În cadrul **sectorului I (agricultura)** s-a procedat la o analiză detaliată punându-se accent pe structurile agricole, pe formele de exploatare, prezentarea sectorului vegetal, zootehnic, cu producții globale și specifice, forme și căi de valorificare a producției, dotarea tehnică ș.a.

În toate localitățile s-au relevat date privind **sectorul II, industrie-construcții**, urmărindu-se numărul de întreprinderi pe profile, cifra de afaceri, număr angajați și dinamica dezvoltării (1990-2007).

Aceleași aspecte au fost urmărite și pentru **sectorul III comerț și servicii** punându-se un accent aparte pe turismul existent – obiective funcționale și potențial de extindere.

Într-un capitol separat s-au analizat: acțiunile hidroameliorative (irigații, desecări, drenaj, combaterea eroziunii solului, amenajări piscicole ș.a.); redarea în circuitul agricol a unor terenuri degradate - stadiul actual și proiecte; deponeuri ecologice de deșeuri.

Studiul monografic a cuprins și problemele principale privind dezvoltarea zonei respective pe baza unor programe de preaderare derulate în România, până în momentul aderării 2007 (PHARE; ISPA; SAPARD, Direcția agricolă, Programul Fermierul). Cercetarea a vizat aspecte cu privire la: valoarea proiectelor, modul de finanțare, contribuție locală, perioada de implementare a proiectelor, impact și viabilitate, natura strategiilor pe termen scurt, mediu și lung)

Alte aspecte ale monografiei au vizat dezvoltarea piețelor financiare (bănci, societăți de asigurare, alte instituții, cooperative de credit, filiale CEC, poștă, agenții de asigurare).

Pentru a asigura dezvoltarea durabilă a zonelor rurale, este necesar ca la nivel comunitar să se urmărească un număr limitat de obiective fundamentale privind competitivitatea activităților agricole și forestiere, gestionarea terenurilor și a mediului, precum și a calitatea vieții și diversificarea activităților în aceste zone, luând în considerare diversitatea situațiilor din regiunile în cauză, fie că sunt regiuni izolate, care se confruntă cu probleme de depopulare și de declin, fie zone rurale periurbane asupra cărora centrele urbane exercită o presiune din ce în ce mai mare.

Politica națională de dezvoltare rurală are drept obiectiv creșterea ritmului de dezvoltare economică a zonelor din România, cu menținerea dinamismului social, a agriculturii durabile și asigurarea conservării și îmbunătățirii resurselor naturale.

Informațiile privind cunoașterea situației reale a resurselor naturale, sunt necesare în stabilirea activităților pe care trebuie să le dezvolte comunitățile rurale în scopul dezvoltării economice.

Strategia de dezvoltare a Regiunii Vest are ca obiective strategice:

- Dezvoltarea infrastructurilor hidroedilitare, de transport, comunicații și energetice;
- Promovarea și diversificarea activităților economice;
- Asigurarea accesului populației din zonele rurale la servicii de sănătate și educație la nivelul celor urbane;
- Antrenarea populației locale în procesul dezvoltării rurale;
- Promovarea patrimoniului cultural și artistic;
- Întărirea identității comunelor.

În acest context, considerăm că tematica abordată în cercetare este de actualitate și se încadrează în obiectivele politicii comunitare de dezvoltare rurală,

în politica națională de dezvoltare economică a zonelor țării, precum și în strategia de dezvoltare a regiunilor 5 Vest și 6 Nord – Vest, aducând date reale și concrete.

Analiza resurselor naturale

Resursele funciare au fost studiate deoarece oferă informații privind natura solului, modul de folosință, culturile cele mai potrivite, precum și tehnologia acestora. Gradul de eroziune este important de cunoscut deoarece permite găsirea posibilităților de combatere și reducere a acestora prin lucrări sau agrotehnica folosită.

Indicatorii suprafața agricolă pe locuitor ($S_A/\text{loc.}$) și suprafața arabilă pe locuitor ($S_a/\text{loc.}$) evidențiază faptul că localitățile analizate dispun de o suprafață mai mare de teren comparativ cu media pe țară la cei doi indicatori $S_A/\text{loc.}$ de 0,65 ha respectiv $S_a/\text{loc.}$ 0,45 ha.

Clima se studiază în cea ce privește temperatura, precipitațiile, vânturile, determinând natura măsurilor hidroameliorative și a sistemelor de agricultură care trebuie practicate în zonă.

Vegetația naturală și cultivată oferă posibilitatea cunoașterii principalelor unități fitogeografice, a ecosistemelor, a folosirii unor erbicide adecvate fiecărei culturi, felul culturilor tradiționale adaptate zonei.

Apele de suprafață sunt studiate în cea ce privește: densitatea rețelei, calitatea apei mai ales în vederea alimentării cu apă a localităților, irigațiile, diferite activități sau industrie, energie etc.

Apele subterane se studiază din punctul de vedere al calității, adâncimii, debitelor etc.

Izvoarele sunt studiate din punct de vedere al calității și al debitului. O importanță cu totul deosebită o prezintă izvoarele cu ape termale și minerale, întrucât prezența lor permite dezvoltarea turismului – izvor de creștere a veniturilor populației din zonă.

Zăcămintele naturale existente interesează în vederea exploatării acestora (extracție, transporturi) și a ocupării forței de muncă.

Resursele umane s-au studiază având în vedere numărul, evoluția, repartitia în teritoriu. Structura demografică după mai multe criterii, mișcarea populației, starea sanitară, densitatea populației etc. Populația este factorul esențial fiind autorul, executorul și beneficiarul activităților de dezvoltare rurală durabilă.

Prelucrarea informațiilor despre populația unei zone poate evidenția unele aspecte specifice, fenomene caracteristice și tendințe cu privire la repartitia în teritoriu a populației, mișcarea naturală, aspecte pozitive și negative în legătură cu deplasările, mai ales pentru muncă, condițiile de viață etc.

În ceea ce privește suprafața împădurită, doar o pătrime din spațiul rural al țării este acoperit cu păduri autentice, *funcționale*, față de cca. 40%, cât reprezintă procentul optim de împădurire pentru condițiile naturale și sociale ale spațiului geografic românesc (Giurgiu, 1978, 2004). Considerabilul decalaj dintre actualul procent de împădurire efectivă a țării de 23% și nivelul natural al acestui indicator (75-80%), pe de o parte, și față de nivelul considerat ca optim pentru actualele condiții (cca. 40%), pe de altă parte, explică dezechilibrul ecologic în care se află

acum țara noastră, cu deosebire spațiul rural, dezechilibru favorabil producerii hazardurilor climatice, hidrologice și geomorfologice (secete, inundații, alunecări de teren, eroziuni ș.a.).

Unele dintre cele mai eficiente mijloace pentru prevenirea și combaterea distrugerilor sunt: gestionarea durabilă a pădurilor existente și împădurirea terenurilor degradate.

În ceea ce privește activitatea turistică în zonele rurale cercetate, analiza datelor colectate evidențiază o dezvoltare necorespunzătoare în prezent a turismului datorită existenței unei infrastructuri improprie care nu permite accesul turiștilor cu ușurință, precum și existența în multe locații a unor dotări rămase în urmă. Traseele turistice menționate în unele cărți sau prospecte nu corespund cu realitatea de la fața locului, impunându-se în viitor reabilitarea, refacerea și completarea acestora.

Cercetarea potențialului de extindere a infrastructurii

Calitatea habitatului depinde mult de echiparea tehnică și infrastructura localităților, a locuințelor, a gospodăriilor și a exploatațiilor agricole. Dezvoltarea rețelei edilitare creează condiții asemănătoare de trai locuitorilor din rural cu a celor din urban, contribuie la stabilirea populației rurale, stopându-se fenomenul de migrație.

Echiparea tehnico – edilitară a localităților și locuințelor este privită și prin prisma următoarelor rețele:

- de alimentare cu energie electrică;
- de alimentare cu gaz metan;
- de încălzire centrală;
- de alimentare cu apă rece;
- de alimentare cu apă caldă;
- de canalizare;
- de transport;
- de telecomunicații;
- de informații.

Studiul în teren a evidențiat existența la nivelul județelor a PATJ-urilor care însă sunt insuficient cunoscute la nivelul administrațiilor locale, iar la primăriile localităților există PUZ-uri prin care s-a stabilit extinderea zonelor rezidențiale în intravilanul extins sau chiar în extravilan prin decizia consilierilor locali și aprobarea acestora de către Consiliile Județene, sau urmare a solicitării unor proprietari de terenuri pentru a oferi pieței construcțiilor posibilitatea de a construi complexe rezidențiale sau construcții industriale, depozite, sedii de întreprinderi, ferme agrozootehnice private, etc.

Capacitatea administrativă este condiționată de mai mulți factori, dintre care amintim calitatea umană și pregătirea profesională a celor care sunt angrenați în acțiunea de management al instituțiilor și serviciilor publice. Din cercetările efectuate la nivelul primăriilor, pe baza monografiilor și a sondajelor realizate se poate aprecia că încrederea populației în administrația locală ca o expresie a

capacității și calității administrative se situează la un nivel mediu (în jur de 50%, cu tendință de creștere ușoară în majoritatea localităților cercetate).

În capacitatea administrativă este puternic condiționată de mărimea suportului financiar constituit la nivelul administrațiilor locale. Aceste resurse bugetare se constituie din venituri locale proprii, fiscale și nefiscale, din cote și sume defalcate din veniturile bugetului de stat și a bugetelor locale și din transferuri cu destinație specială. În toate cazurile analizate administrația locală invocă lipsa fondurilor pe care o califică drept cauză principală a nerealizărilor din toate domeniile administrației publice.

În contextul preaderării, resursele financiare potențiale reprezentate de programe ca SAPARD, ISPA, PHARE, INTERREG au fost accesate cu dificultate și într-un număr redus de cazuri, principalele cauze fiind generate de cadrul legislativ, lipsa de informare, absența abilităților de management ale structurilor administrațiilor locale.

Studiul instituțiilor financiare

Referitor la **instituțiile financiare** se poate afirma cu certitudine că dezvoltarea economică și financiară nu poate atinge performanțe superioare fără un sistem eficient de mobilizare și alocare a capitalurilor în economie. Productivitatea și, implicit, nivelul de trai sunt mult diminuate acolo unde piețele financiare nu funcționează eficient, rapid și cu costuri reduse. Acestea sunt argumentele care justifică, parțial, slaba dezvoltare a activităților economice și sociale din spațiul rural.

Serviciile financiare care ajung la gospodăriile și întreprinderile rurale au fost și sunt în continuare slab dezvoltate.

CONCLUZII

1. Situația precară a veniturilor din mediul rural argumentează necesitatea dezvoltării unei economii rurale diversificate.

2. Nivelul scăzut de instruire și educație se reflectă în calitatea forței de muncă din rural fiind un factor restrictiv pentru perspectivele diversificării activității economice.

3. Situația actuală a drumurilor, rețeaua de apă curentă, rețeaua de canalizare, afectează puternic calitatea vieții populației din mediul rural și constituie o piedică pentru dezvoltarea activităților economice în zonele rurale.

4. Sectorul bancar nu este interesat în a finanța afacerile rurale.

5. Accesul populației rurale la educația de bază și la serviciile de sănătate este împiedicat de serviciile de transport deficitar și de lipsa veniturilor.

BIBLIOGRAFIE

1. Mateoc-Sîrb, Nicoleta, 2004 – *Dezvoltarea rurală și regională în România*, Editura Augusta, Timișoara.
2. Man, T.E., Mateoc-Sîrb, Nicoleta, 2008 - *Dezvoltarea rurală și regională durabilă a satului românesc*, Editura Politehnica, Timișoara.
3. Otiman, P.I. și colaboratorii, 2006 - *Dezvoltarea rurală și regională durabilă a satului românesc*, Editura Academiei, București.
4. xxx - *Anuarul Statistic al României* colecție.
- 5 .xxx - *Planul Național Strategic pentru Dezvoltare Rurală 2007-2013*.
6. xxx – *Date preluate de la primăriile localităților analizate*.